

werden 'ontbonden'¹ – praktisch betekende dit slechts dat de nog aanwezige landelijke partijbureaus door de *Sicherheitspolizei* gesloten en eventueel aanwezige fondsen in beslag genomen werden; plaatselijk werden overeenkomstige taken op aanschrijving van de procureurs-generaal door de Nederlandse politie verricht; dat deed die politie in een groot aantal gevallen bijzonder traag. Al die materiële waarden werden door de commissaris voor de niet-commerciële verenigingen en stichtingen, de NSB'er Müller-Lehning, geliquideerd; de geestelijke bleven.

Het bericht van de opheffing der politieke partijen lokte maar weinig reacties uit. Het dagblad van Nationaal Front wilde 'geen traan laten bij de definitieve begrafenissen van deze holle karkassen'²; de katholieke *Volkskrant* herinnerde daarentegen aan het positieve werk dat de partijen verricht hadden³; 'Het beginsel blijft', zette *De Standaard* boven een hoofdartikel waarin gezegd werd dat men 'berusten' moest in de opheffing van de Anti-Revolutionaire Partij, maar '(de) beginselen ons meer en meer eigen te maken, blijft de plicht'.⁴ In het illegale *Parool* schreef Koos Vorrink dat de partijen 'de uitdrukking waren – en zijn – van de werkelijke staatkundige wil van het Nederlandse volk . . . Die politieke voormannen die niet voor de overwerldiger hebben gebogen . . ., bezitten grotere invloed dan ooit.'⁵

Van de acht opgeheven politieke partijen waren er twee, de Christelijk-Democratische Unie en de Staatkundig Gereformeerde Partij, van betrekkelijk recente datum, hetgeen niet zeggen wil dat de denkbeelden waarvoor die partijen waren gaan ijveren, niet al veel eerder in de Nederlandse samenleving naar voren gekomen waren. De Liberale Staatspartij en de Vrijzinnig-Democratische Bond waren varianten van het liberalisme dat onder Thorbecke na 1848 een in staatkundig opzicht nieuw Nederland had doen ontstaan; de Christelijk-Historische Unie had zich omstreeks de eeuwwisseling geconstitueerd, de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, de Rooms-Katholieke Staatspartij en de Anti-Revolutionaire Partij waren van nog iets oudere datum. Al deze partijen, welker oorsprong en ontwikkeling wij in *Voorspel* beknopt schetsten, bezaten een min of meer fluctuerende aanhang

¹ De Rooms-Katholieke Staatspartij, de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, de Anti-Revolutionaire Partij, de Christelijk-Historische Unie, de Vrijzinnig-Democratische Bond, de Liberale Staatspartij, de Christelijk-Democratische Unie en de Staatkundig Gereformeerde Partij. De Hervormde (Gereformeerde) Staatspartij die sinds '37 niet meer in de Tweede Kamer vertegenwoordigd was, werd over het hoofd gezien. Opgeheven werd ook 'De Vuurslag', het kleine groepje dat Groeninx van Zoelen om zich heen verzameld had en dat praktisch in de Nederlandse Unie opgegaan was. ² *Nederlands Dagblad*, 7 juli 1941. ³ *Volkskrant*, 8 juli 1941. ⁴ *De Standaard*, 8 juli 1941. ⁵ *Het Parool*, 18 (26 juli 1941), p. 2.